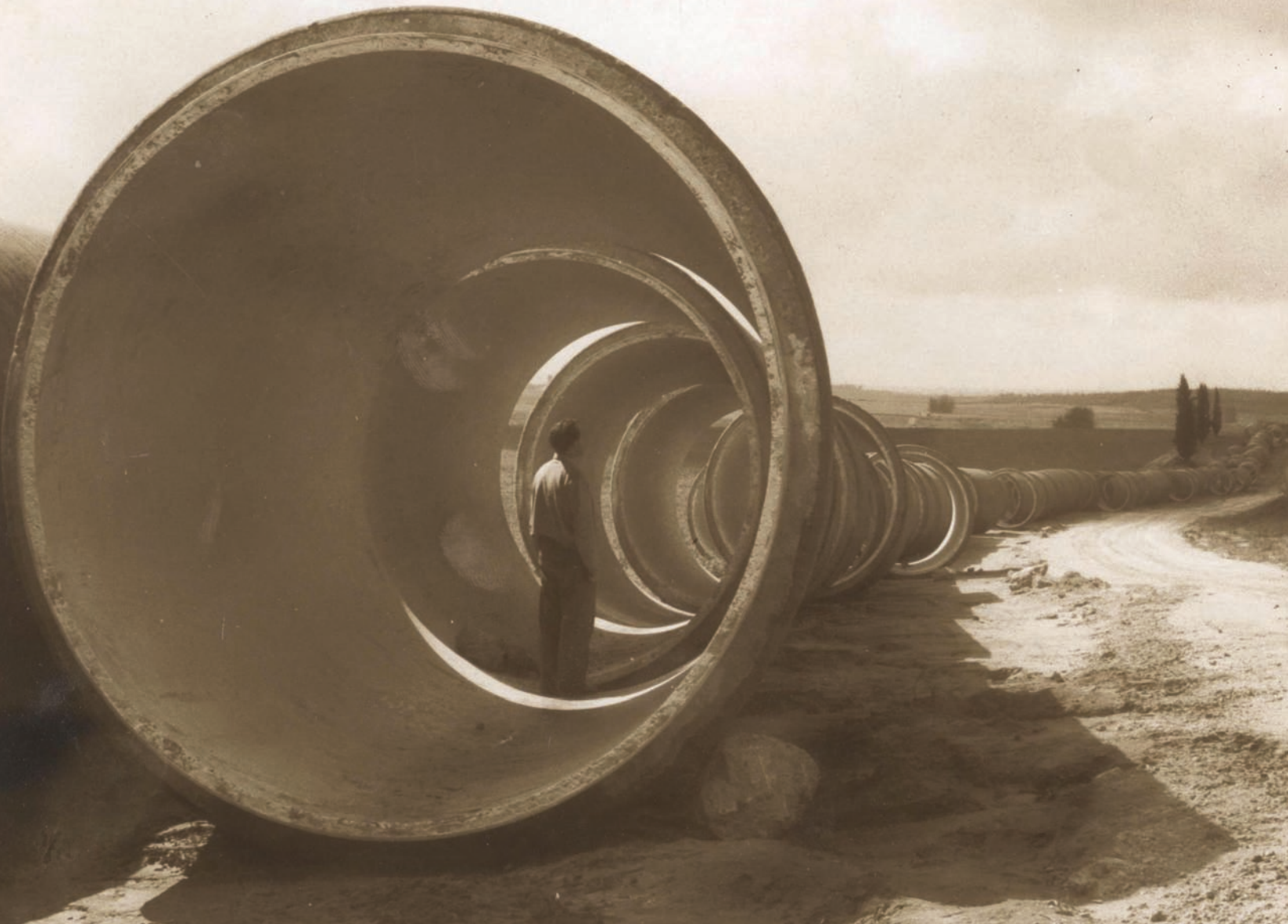

הנחת צינור המוביל 1964, באדיבות הארכיון לתיעוד ולשימור מורשת מקורות

נעים על המוביל הארצי

מרצועת תשתית למרחב תנועה נופי נופשי

אדר' נוף רוני יגר-שליטא

גם תשתית יכולה להיות קהילתית
רצועת המוביל שבין רמת מנשה לראש העין חוצה את שטחן של 9 רשויות: 6 מועצות איזוריות ו-3 עיריות מהן שתיים ערביות (קלנסואה וטירה). שטחים רבים לאורכה נתפסים **כחצר אחורית** וסובלים ממפגעים חוזרים של פסולת והזנחה. תוכנית האב מציפה את ההזדמנויות הגלומות ברצועה אורכית זו, בהן חצייה במגוון של נופים, בתי גידול, לצד ובתחום יישובים שונים ואוכלוסיות שונות והצטלבות עם ערוצי נחלים. על בסיס הזדמנויות אלו מוצע מתווה תכנוני שיאפשר להפוך את הרצועה **לחצר קידמית**. בבסיס התוכנית שלושה מרכיבים מרכזיים המשלימים ותומכים זה בזה: נופש ויוממות, נוף וסביבה וחברה וקהילה.

נופש ויוממות - אורכיות הרצועה ורציפותה היחסית מאפשרות ליצור ציר תנועה ארצי ייחודי לרוכבי אופניים והולכי רגל לצורכי פנאי, נופש

מהכנרת ומסתיים במקורות הירקון ליד ראש העין ואורכו כ-130 ק"מ. מראש העין מועברים המים דרומה בצינורות של מפעל ירקון-נגב. בדרכו משתלבים מפעלי מים אזוריים, והוא משמש לזוויסות אספקת המים בארץ. המים עושים את דרכם בתעלות פתוחות ובצינורות, כאשר את הצינורות הטמונים בקרקע מלווה רצועת מגן ברוחב 50 מ' בתחומה חל איסור לבנות ולטעת. חוק המים מעגן את ההגנה על המוביל הארצי ולפיכך מבטיח את שמירתה של רצועת המוביל כרצועה פתוחה. לאור לחצי הפיתוח הכבדים הנוגסים ופוגעים ברציפותם של השטחים הפתוחים, שטח הרצועה הופך כיום לערכי ואטרקטיבי ביותר. התוכנית מציעה עדכון של חזון הובלת המים והרחבתו למען **צמאון חדש** לשטחים פתוחים לפנאי, נופש ושמירת טבע, כך שהרצועה תהווה **עורק של חיים** גם על פני הקרקע.

בימים אלו הושלמה הכנתה של תוכנית אב נופית-נופשית לרצועת המוביל הארצי מרמת מנשה עד ראש העין, באורך כולל של כ-60 ק"מ. ראשיתו של הרעיון בפרויקט הגמר של רוני יגר שליטא במסלול לאדריכלות נוף בטכניון. התוכנית הוכנה בידי אדריכל נוף רוני יגר שליטא בשיתוף "אב אדריכלות נוף" - ארנה בן ציוני ובארי בן שלום, ביוזמה ובמימון של קרן קיימת לישראל תוך שיתוף פעולה עם חברת מקורות. מתוכנית זו יגזרו בהדרגה מקטעים לפיתוח מתוך שאיפה לייצר רצף משמעותי לרוכבי אופניים והולכי רגל כחלק מהחזון הרואה ברצועת המוביל פארק תנועה לינארי בקנ"מ ארצי.

מענה לצמאון חדש

המוביל הארצי שהחל לפעול ב-1964 הוא העורק הראשי של מפעל המים הארצי. הוא מתחיל

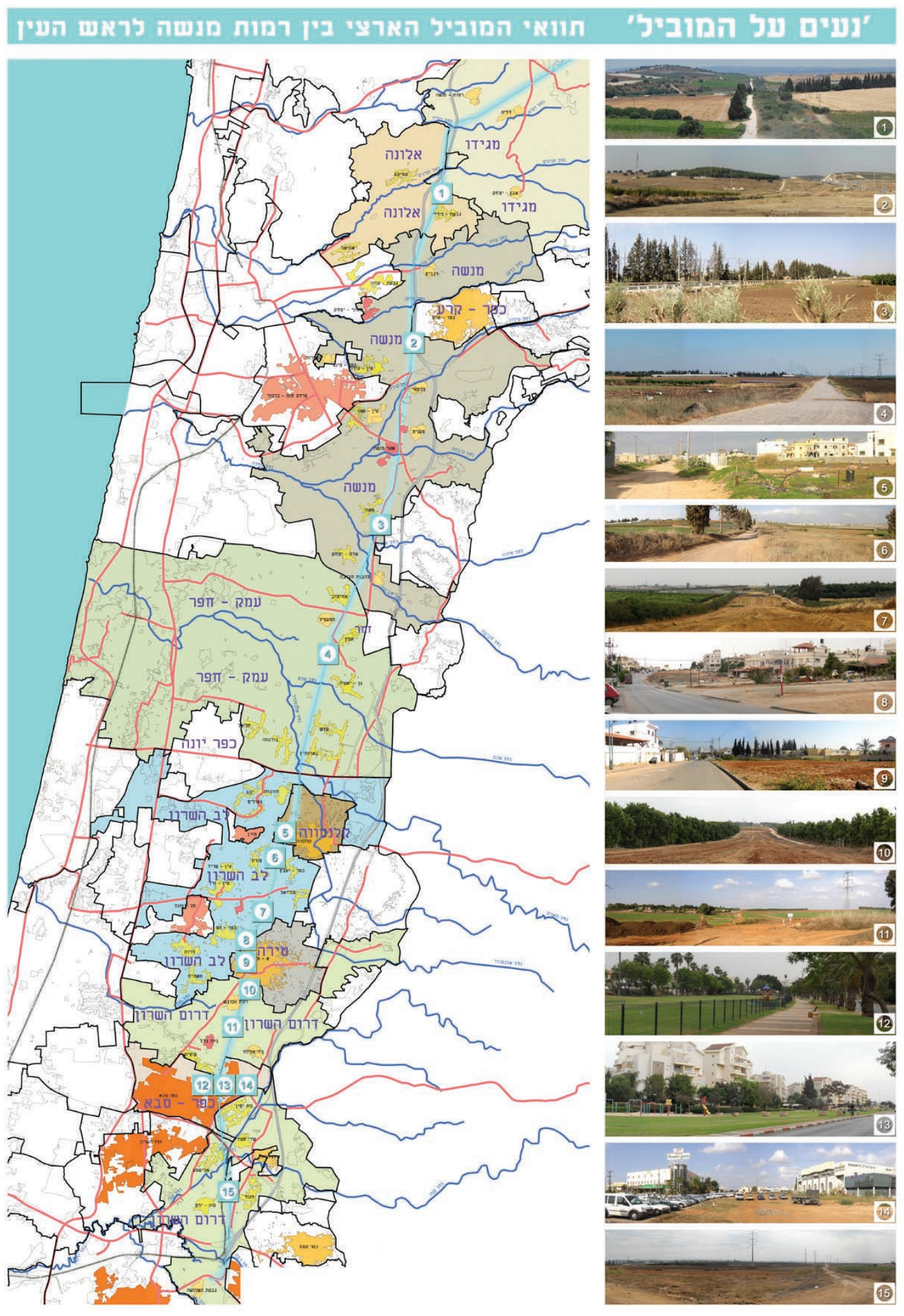
למעלה: הנחת התשתית באזור כפר סבא | שימוש בחוליות הצינור בעיצוב מרחב הרצועה למטה: "שביל טיול" באזור רמות מנשה

חברה וקהילה - הפיכתה של רצועת המוביל למרחב פעיל, זמין ונגיש לאוכלוסיות המתגוררות בקרבתה כמו גם למבקרים מן החוץ. מהווה מפתח להצלחת הפרויקט. התכנון שם דגש על החיבורים מהרצועה אליה ועל התאמה לצרכי המקום ומאפייניו. כך לדוגמה, במעבר בתוך ישוב הפיתוח יהיה יותר אינטנסיבי ויאפשר פעילויות פנאי ונופש מגוונות בנוסף לתנועה ברגל ובאופניים. התנועה לאורך הרצועה עשויה לזמן חיבור בין אוכלוסיות שונות המתגוררות

שטחים מופרים לאורכה, למטרות שמירת טבע ותמיכה במגוון הביולוגי. שיקום זה מצריך תהליך מתמשך של הוצאת מינים פולשים וגינון או שזרוע בצומח מקומי טבעי תוך התאמה לחילופי בתי הגידול לאורך התוואי. בנוסף, על רקע קצב היעלמות בריכות החורף והפגיעה בהן באזור מישור החוף, ישנה הזדמנות להקים בריכות חורף חדשות לאורך רצועת המוביל, חלקן בסמוך לבריכות חורף קיימות, כך שיווצר רצף גיאוגרפי חיוני הזוכה להגנה סטטוטורית.

ויוממות. ציר זה עשוי לשרת מחד את תושבי היישובים השונים בקרבת הרצועה כחלק ממערכת של נופש ויוממות מקומית כמו גם חיבור "החוצה" בקנ"מ ארצי. ומאידך, לשרת רוכבים מרחבי הארץ לצורך תנועה לאורך התוואי וגישה אל ישובים, מוקדי עניין, ומערכות נופש אחרות לאורכו. **נוף וסביבה** - רצועת המוביל אינה מהווה ציר טבעי אך פרויקט זה מהווה מנוף לחיזוקה ולשיפור תפקודה כציר שכזה על ידי שיקום

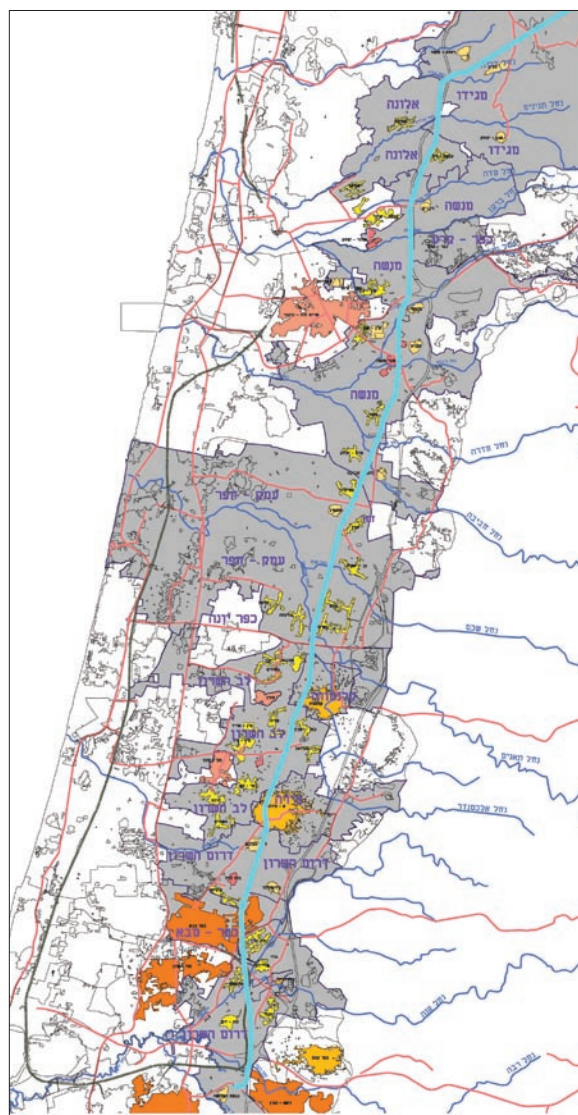
גישה נוחה ברכב ו/או רכבת. מוקדים אלו יהיו "שערי כניסה" לפארק המוביל וחלקם יתבססו על מוקדים קיימים כגון אנדרטת משמר הגבול בצומת משמר הגבול ותחנת הרכבת בראש העין. התוכנית מציעה ליצור מעין מוזיאון חוץ המציג את סיפור הקמתה של התשתית והובלת המים על בסיס המתקנים השונים של חברת מקורות הנמצאים לאורך הרצועה (תחנות שאיבה, קידוח ותפעול) אשר יהוו מוקדי הסברה ותצוגה. תוכנית האב הוצגה בכנס שנערך בפני ראשי הרשויות ואנשי התכנון וההנדסה בהן חוצה הפרויקט. הנציגים הביעו עניין רב והסכמה לשיתוף פעולה על מנת לאפשר יצירה של מערכת רציפה לטובת פנאי נופש ויוזמות. בימים אלו פועלת חברת מקורות בשיתוף עם קק"ל, להקמתה של מינהלת רחבה שתפעל לאיגום תקציבים ולמימושה של התוכנית.

במקביל. ציר התנועה לרוכבי אופניים והולכי רגל מהווה את החוט המקשר ביניהם. ישנה שונות ברמת הפיתוח המוצעת בין המקטעים השונים, בהתאם לאופיים: פיתוח אינטנסיבי בשני מקטעים עירוניים, האחד בטירה והשני בכפר סבא בהם ההתייחסות אל שטח הרצועה היא כאל שצ"פ עירוני. פיתוח אקסטנסיבי בששת המקטעים הנוספים החוצים בשטחים פתוחים, כאשר באזורים בהם יש עיבוד חקלאי, הנחיות התוכנית מכוונות לפיתוח "צמוד דופן" לדרך השרות של חברת מקורות תוך מזעור הפגיעה בשטח החקלאי. באזורים בהם יש שטחים פתוחים מופרים, הנחיות התוכנית מציעות שיקום נופיכל רוחב הרצועה. מוקדי גישה וחניה ארציים ואזוריים הוגדרו בנקודות ההצטלבות של רצועת המוביל עם צירי תחבורה רוחביים, ראשיים ומשניים, אליהם יש

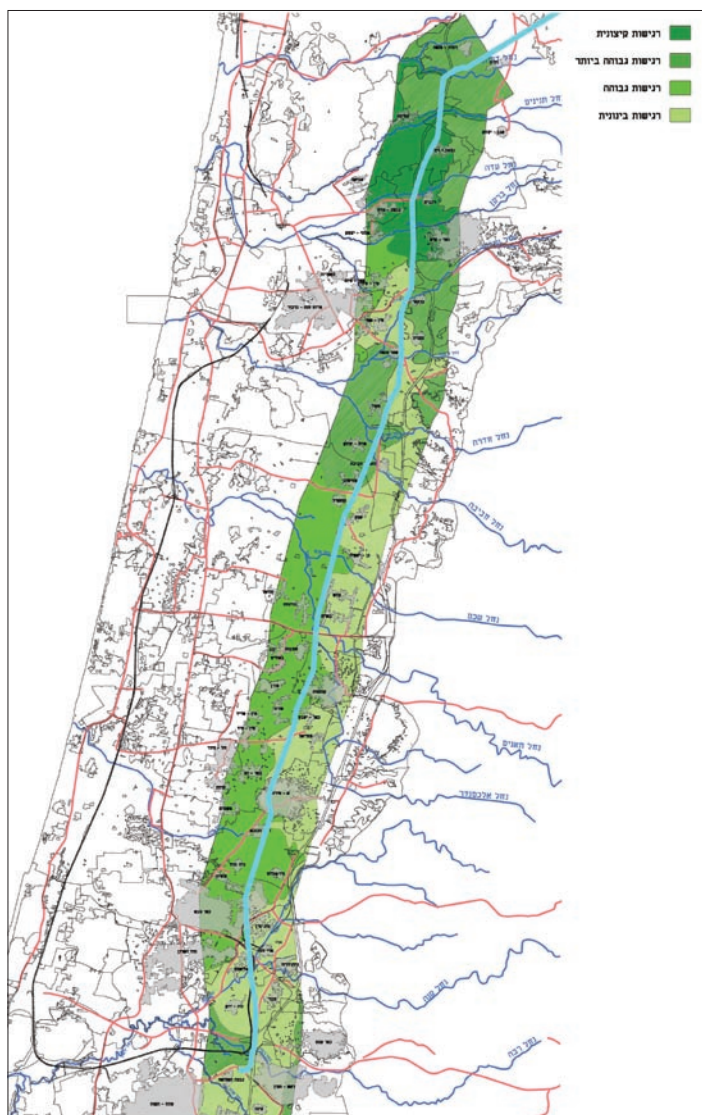
כיום בקרבה פיזית זו לזו אך בניתוק תפיסתי תודעתי. רצועה מזמינה ומסבירת פנים תאפשר לרתום ישובים ומוסדות כגון בתי ספר, חוות חקלאיות, מרכזים אקדמיים וכו' לטיפוח התוואי וקידום יוזמות סביבתיות-קהילתיות לאורכו ולשמירה על התשתית מתוך עניין וזיקה למקום. לשלושת מרכיבי התכנון המרכזיים נוסף רובד של שילוט והסברה העשוי לתמוך ולהעשיר כל אחד מהם והוא בעל חשיבות עליונה בהיבט של מתן ביטוי לתשתית המים הטמונה בקרקע, לסיפור הקמתה, לסיפור הובלת המים הארצי ולסיפורי מים מקומיים (מאגרי המים בעמק חפר, מפעל נחלי מנשה ועוד).

"נעים על המוביל"

התוכנית מציעה מרחב לינארי רציף עם חלוקה לשמונה מקטעים הניתנים לפיתוח בנפרד או

מפת ישובים

מפת רגישות נופית

אדריכלית נוף רוני יגר-שליטא הקימה ומנהלת את תחום הגינות הטיפולי במרכז תעסוקה שיקומי חדרה. אדריכלית נוף ארנה בן ציוני ואדריכל נוף בארי בן שלום, בעלי משרד אב אדריכלות נוף.